

Tarihsel Süreçte Vilayet Meclis-i Umumileri Ve Çankırı Örneği Üzerine Bir Değerlendirme

Gönül Türkan DEMİR*

ÖZET

Yerel yönetimlerin çalışma şekilleri, hem ülkenin hem de vilayetin durumunun anlaşılabilmesi açısından çok önemlidir. Vilayet Genel Meclisleri ilk olarak Osmanlı Devletinde oluşturulmuş, Cumhuriyet döneminde de varlığına devam etmiştir. Zaman içerisinde üye sayılarında, yetki ve sorumluluklarında değişiklikler yapılmıştır. Osmanlı Devleti döneminde, “*danışma meclisi*” özelliğinde olan bu meclisler, Cumhuriyet döneminde daha etkin hale getirilmiştir. Merkezi yönetimin ülkenin her yerinde uygulanabilmesi için bu meclisler oldukça önemli işler yapmışlardır. Merkezden gelen emirlerin vilayetlerde uygulanmasını sağlamışlar, ayrıca vilayetin eğitim, sağlık, nüfus, ziraat hizmetlerinin gerektiği gibi yapılmasını sağlamışlardır. Çalışmamızda Tanzimat Döneminden Cumhuriyet Dönemine kadar Osmanlı Devletinin mahalli idare yapılanması hakkında açıklamalar yapılmıştır. Vilayet Meclis-i Umumileri ile ilgili verilen bilgilerin ardından, Çankırı Vilayet-i Meclis-i Umumisi örneği incelenerek bu meclislerin önemi açıklanmaya çalışılmıştır. *Çankırı* adlı yerel gazetede bulunan görüşme metinlerinden yola çıkarak meclisin çalışma sistemi anlaşılmaya çalışılmıştır. *Çankırı* gazetesi yedi yıl süre ile yayınlanmış olup, çalışmamızda, Çankırı Kamil Rıfki Urga Araştırma Merkezi Arşivinde bulunan 1926 – 1928 yılları arasında yayınlanmış olan 22 nüsha kullanılmıştır. Bu nüshalarda yer alan Vilayet Meclis-i Umumisi görüşme metinlerinin incelenmesi üzerine, Maarif, Nüfus Memurları ve Müfettişleri, Sağlık, Ziraat, Matbaa ve Genel konuların ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu konu başlıkları altında yapılan görüşmeler hem Çankırı Vilayet Meclis-i Umumisinin çalışma tarzının hem de Çankırı’nın o dönemdeki sosyal yapısının anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Bunlara ilave olarak çalışmamızda adı geçen mecliste yer almış olan Çankırı eşrafının o dönemde öne çıkan isimleri de yer almaktadır. Vali başkanlığında toplanan bu meclisin üyeleri arasında merkezden katılanların yanında, kazalardan gelenlerinde olduğu görülmektedir. Çalışmamızın Çankırı yerel tarihi ile ilgili yapılan çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çankırı, İl Genel Meclisi, Yerel Yönetim, Çankırı Gazetesi

* Araştırma Görevlisi, Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

The General Provincial Council in the Historical Process and the Case of an Assessment of Çankırı

Abstract

The working manner of the local management is quite important for understanding both thenational and provincial situations. Provincial council was first constituted as the Ottoman government, after which it continued until the present the republic period. As time passed, a number of member, functionin and responsibilities were changed. The council characteristics were similartothe “consultativecouncil” as the Ottoman government, where as the council became more active during the republic period. This council had been working diligently for thecentral management as appliedevery where in the country. This council had been providingas order,which coming to the center, had been providing education, health, population and agriculturemaintenance of the province.This study explain the local administration constructuntil the Tanzimat Period of there public. After examining the information provided about theProvincial General Council, for example the Çankırı Province General Council has tried to explain the importance of these councils. According to the called by Çankırı, local newspaper has a part in consultation text, has been understood the system of work at the council.Çankırı newspaper is published seven years. Our work has been used in 22 copies that were published between 1926 and 1928 in the archivesof the Çankırı Kamil Rıfkı Urga Research Center. Located on analysis of Provence General Councildebates in this copy, has been show to be at the forefront of education, population officers and inspectors, health, agriculture, printing,and genel issues.At thesame time also reflects the social structure of that period Çankırı. Our study is expected to contribute to the study of Çankırı’s local history.

Key Words: Çankırı, Province General Council, Local Management, Çankırı Newspaper

GİRİŞ

1922 yılında Çankırı’da yayın hayatına başlayan *Çankırı* gazetesi, yayınlanmış olduğu dönem içerisinde mezkûr vilayetin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel yönlerinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. 7 yıl süreyle haftalık olarak yayınlanmış olan gazetenin elde bulunan 22 nüshası incelendiğinde, ulusal ve yerel haberlerin yanı sıra *Çankırı Vilayet-i Meclis-i Umumi*’sinin görüşmelerine de yer verildiği görülmektedir. 1926 - 1928 yıllarına ait olan 22 nüshadan 6’sında, gazete matbuatının büyük kısmı vilayet meclisinin görüşmelerine ayrılmış, görüşme tutanakları eksiksiz olarak gazetede yer almıştır. Bu çalışmada, *Vilayet Umumi Meclislerinin* görev ve yetkileri ele alınarak mahalli idare içinde buldukları yerin önemi üzerinde durulurken; *Çankırı Vilayet-i Meclis-i Umumisi* görüşmelerinin 4 gazetede yer alan metinleri örnek olarak incelenecektir.

Yapılan araştırmalar sonucunda görülmüştür ki, bugünkü İl Özel İdareleri’nin ilk örnekleri olan Vilayet Umumi Meclisleri, Osmanlı Devleti döneminde Tanzimat¹ ve Islahat² Fermanlarından sonra taşra teşkilatında yapılan değişiklikler sonucunda oluşturulmuştur. Bu değişiklikler, farklı dönemlerde yayınlanan nizamnameler ile gerçekleştirilmiştir. Çankırı’daki Meclisi Umuminin çalışmalarına geçmeden önce Tanzimat döneminden başlayarak, taşra teşkilatında yapılan değişikliklere kısaca göz atmak gerekmektedir.

Tanzimat Döneminde Mahalli İdareler

Tanzimat’ın ilanından sonra yapılan değişiklikler arasında, eyalet yönetimi ile ilgili değişiklikler oldukça önemli görülmektedir. Çünkü Tanzimat Fermanı’nın ülkede can ve mal güvenliği sağlanarak, herkesten gelirene göre vergi alınması gibi amaçlarının gerçekleştirilmesinin, sağlıklı bir idari yapılanma ile gerçekleşeceği düşünülmektedir. Bu amaçla valilerin yetkileri kısıtlanmış, özellikle maliye işlerine doğrudan doğruya karışmaları önlenmiştir. Mali işler için doğrudan merkezden “defterdar”lar gönderilmeye başlanmıştır.³ 1842 – 1849 yılları arasında eyalet yönetiminde önemli

---

¹Tanzimat Fermanı: 3 Kasım 1839 tarihinde Osmanlı Devleti’nde ilan edilen ferman. Ayrıntılı bilgi için bkz. Musa Çadırcı, “Tanzimat”**Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.183 – 184, Bernard Lewis, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, çev. Metin Kırathlı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2007, s.106, İlber Ortaylı, **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008, s.401-408.

² Islahat Fermanı: 18 Şubat 1856 tarihinde özellikle Avrupalı devletlerin baskıları sonucunda ilan edilen ferman. Ayrıntılı bilgi için bkz. Lewis, a. g. e. s. 115, Çadırcı, a. g. m. s.185.

³ Musa Çadırcı, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Ülke yönetimi”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.214.

değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Tanzimat'ın tamamen uygulamaya konulması için düzenlemelerin yapılması, güvenliğin sağlanması, ülkenin bayındır hale getirilmesi gibi görevler tamamen valinin sorumluluğuna bırakılmıştır. Eyalet merkezlerinde “Büyük Meclis” adı verilen kurul, yönetimde doğrudan doğruya söz sahibi olmuştur. Vali başkanlığında, defterdar, kadı, müftü ile Müslüman olmayanları temsilen iki kişi ve Müslümanların seçeceği dört kişiden oluşturulmuştur. Eyaletin bütün sorunlarının tartışılıp karara bağlandığı bu meclisin aynı zamanda bir mahkeme gibi de çalıştığı anlaşılmaktadır. Tanzimat'ın ilanı ile eyalet ve sancak merkezlerinde oluşturulan bu tür meclislerin 1849 yılına kadar “Muhassılık Meclisleri”⁴ için çıkarılan yönetmeliğe göre çalıştıkları bilinmektedir. 1849 yılında çıkartılan “Eyalet Meclisleri Nizamnamesi” 1864 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Bu nizamnameye göre Eyalet Meclislerinde, Büyük Meclislerde bulunmayan; hükümetçe atanan bir başkan, kâtip ve ulemeden bir üyenin bulunması, aralarında ki en önemli farklılık olarak görülmektedir. Bu nizamname sadece eyalet meclislerinin yetki ve sorumluluklarını belirlememiş aynı zamanda ülke yönetiminin bütün basamaklarında görev alanların uyacakları kuralları, güvenlik, bayındırlık, eğitim-öğretim, yargı gibi konuları da kapsamına almıştır.⁵

Bu düzenlemeler de istenilen sonuçları ortaya çıkarmamıştır. O dönemde, ülkenin içinde bulunduğu durum ve Avrupa Devletlerinin müdahaleleri sonucunda Islahat Fermanı'nın ilan edilmesiyle, eyalet yönetiminde yeni düzenlemelere gidildiği görülmektedir. Bu düzenlemelerin esas sebebi, eyalet meclislerinde azınlıkların temsil edilme oranlarının Tanzimat'la gelen eşitlik durumuna uygun olmadığına Avrupalı Devletlerce iddia edilmiş olmasıdır. Bunun sonucunda, eyalet yönetimini yeniden gözden geçirmek üzere komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonun çalışmaları sonucunda 7 Kasım 1864 tarihinde “Vilayet Nizamnamesi” hazırlanmıştır.⁶

1864 Vilayet Nizamnamesi

Bu nizamnameye göre Osmanlı toprakları idare dairelerine bölünmüş ve en büyüğüne *vilayet* denilmiştir. Vilayetler sancaklara(livalara), sancaklar kazalara, kazalar da karyelere bölünmüş ve her kariye bir belediye dairesi olarak kabul edilmiştir.⁷ Vilayet yönetiminde vali en üst mülki amir

⁴ Muhassıl: Tanzimat'ın ilanından sonra İltizam usulünün kaldırılmasının ardından, sancak yönetimi mütesellimlerden alınarak “Muhassıl” denilen görevlilere bırakılmıştır. Sancak merkezlerinde de Muhassılık Meclisleri oluşturulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Çadircı, “*Tanzimat*”, s. 185.

⁵Çadircı, “*Cumhuriyet*”, s. 215 – 216.

⁶a. g. e. s.216, 222.

⁷Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, Cilt VII, TTK Yayınları, Ankara, 1977, s. 153.

olma özelliğini korumuştur. Sancak yönetimi kaymakam yerine *mutasarrıf* denilen görevliye bırakılmıştır. Kaza müdürlüğü kaldırılmış yerine hükümet tarafından *kaymakam* atanmıştır.⁸ Kariye yönetimi ise halkın seçeceği *muhtar*lara bırakılmıştır.

Bu nizamname ile eyalet meclisleri yerine “*Vilayet İdare Meclisleri*”⁹ oluşturulmuştur. Vali başkanlığında toplanan bu meclise, şer’î mahkemeler müfettişi, defterdar, mektupçu, siyasi işler müdürü ve halk tarafından seçilen iki Müslüman ile başka din ve mezheplerden iki üye katılmaktadır. Bu meclisten ayrı olarak birde “*Vilayet Umumi Meclisi*” oluşturulmuştur.¹⁰

Vilayete bağlı sancakların her birinden seçilecek dörder üyeden oluşturulan bu meclisin, valinin başkanlığında yılda bir kez kırk gün toplanması uygun görülmüştür. Toplantı zamanları mevsim şartlarına göre vali tarafından belirlenmiştir. Toplantılarında vilayet sınırları içindeki devlet yolları ile kaza ve köylerin özel yollarının onarım, bakım ve yapım işleri görüşülmüş, halkın dilek ve istekleri, ticaret, ziraatla ilgili konular ele alınmıştır.¹¹ Ancak umumi meclisin karar alma yetkisi bulunmamaktadır. Üyeler sadece görüşlerini açıklayabilmiştir. Bu konularda karar verme yetkisi hükümete ait olduğu için; görüşme sonuçlarının yazıldığı mazbata vali tarafından hükümete sunulmuş ve böylece sözde uygulamaya konulmuştur. Bu özellikten dolayı bu meclis sadece danışma görevi yürütmüştür.¹² Meclisin toplantıları umuma açık yapılmamakla beraber, toplantılar vilayetin gazetesinde ve hatta Takvim-i Vakayi¹³’de basılmıştır.

1871 İdare-i Umumiye-yi Vilayet Nizamnamesi

1864 nizamnamesi ile de beklenen düzelmelerin sağlanamadığı anlaşılınca 1871 yılında “*İdare-i Umumiye-yi Vilayet Nizamnamesi*” adı ile yeni bir düzenlemeye gidildiği anlaşılmaktadır. Yeni oluşturulan nizamname ile merkezi otorite daha da arttırılmaya çalışılmıştır. 1871 nizamnamesi vilayet idaresinde iş bölümünü arttırırken, yürütme alanında merkezi

⁸ Çadırcı, “*Cumhuriyet*”, s. 216.

⁹Musa Çadırcı, “Osmanlı Döneminde Yerel Meclisler”,*Çağdaş Yerel Yönetimler*, cilt 2, sayı 5, Eylül 1993, s. 7, yayın.todaie.gov.tr/goster.phpDosya=MDQ5MDUyMDU2MDU3.

¹⁰Karal, a. g. e. s. 154.

¹¹Çadırcı, “*Cumhuriyet*”, s. 216.

¹²İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000, s.89 – 91.

¹³Takvim-i Vakayi: İlk resmi Türk gazetesi. 1 Kasım 1831’de II. Mahmut’un emri ile yayınlanmaya başlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Türk Ansiklopedisi*, cilt 30, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1981, s. 366.

hükümetin kontrolünü arttırmıştır.¹⁴ Bunun yanında merkezi yönetimin taşra yönetimine, kaza ile köy arasına nahiye eklenmiştir. Bazı sancaklar ise doğrudan merkeze bağlanmıştır. Merkeziyetçi eğilim bu karardan da anlaşılmaktadır.

Meşrutiyet Dönemi

I.Meşrutiyet döneminde Kanun-i Esasi¹⁵ hazırlanırken yönetimle ilgili hükümler de anayasaya eklenmiştir. Vilayet Genel Meclislerinin üye seçimleri, görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir. Özellikle bu meclisleri yönetimde daha etkin kılmak amaçlanmıştır. İstibdat Dönemi¹⁶ne geçildiğinde ise ülke genelinde yapılan değişiklikler yönetime de yansımıştır. Özellikle valilik görevine atanacak olanlardan, mülkiye mektebi mezunu olma zorunluluğu aranması önemli bir değişiklik olarak kabul edilmektedir.¹⁷

II. Meşrutiyet(1908) döneminde vilayet yönetimi yeniden ele alınmış, hazırlanan kanun tasarısı meclise sunulmuş olmasına rağmen araya savaş döneminin girmesi ile düzenleme gecikmeye uğramıştır. Savaştan sonra,15 Mart 1913 tarihinde yeni hükümet tarafından kanun tasarısında bazı değişiklikler yapılmış ve “geçici yasa” adıyla uygulamaya konulmuştur.¹⁸“*İdare-i Umumiye-yi Vilayat Kanunu Muvakkatı*” adı ile anılan yasa valileri güçlendirmiştir. Ayrıca Vilayet İdare Meclisleri, yönetimi ilgilendiren konularda görüşmeler yapıp karara bağlamakla sorumlu tutulmuştur. Vilayet Umum Meclisleri de varlığını korumaya devam etmiştir. Yeni yasanın daha çok ilin özel yönetimi konusunda önemli değişiklikler içerdiği görülmektedir. İlin yerel hizmetleri mahalli idare biriminin yetkisine verilmiştir. Böylece vilayete tüzel kişilik tanınarak kendine has gelir kaynakları oluşturulmuştur.

---

¹⁴a. g. e. s. 63.

¹⁵ Kanun-i Esasi: 23 Aralık 1876 günü Meşrutiyet’in ilan edilmesi ile yürürlüğe giren Osmanlı Devleti’nin ilk anayasasıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Lewis, a. g. e. s. 162- 166.

¹⁶ İstibdat Dönemi: II. Abdülhamit’in 1877’de Meclis-i Mebusan’ı fesh etmesiyle başlayan ve 1908’de II. Meşrutiyetin ilanına kadar geçen süreye verilen isim.

¹⁷ Çadırcı, “*Cumhuriyet*”, s.223 – 226, İlber Ortaylı, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Yerel Yönetimler”, **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, s. 238 – 244.

¹⁸Muharrem Es, “Osmanlı Devleti’nde Mahalli İdareler”, **Yerel Siyaset**, sayı 27, İstanbul, Mart 2008, s. 35, <http://www.yerelsiyaset.com/v4/ sayfalar.php?goster=ayrinti&id=929>.

1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu

1921 yılında hazırlanan Teşkilat-ı Esasiye Kanununda illere ve bucaklara özerk bir statü ve tüzel kişilik verilmiştir. İl meclislerine geniş yönetsel yetkiler tanınmış, meclis üyelerinin doğrudan halk tarafından seçilmesi ile yargısal yetkilere ilişkin açıklamalar da yapılmıştır.¹⁹ 1921 anayasasında adem-i merkeziyet, geniş kapsamlı bir şekilde ele alınmış, yerel yönetimlerin muhtariyeti ve yerel yönetimin asliliği kabul edilmiştir.²⁰T.B.M.M. nin açılışından Cumhuriyetin ilanına kadar, ülke olağanüstü şartlarda yönetilmiştir. Bu nedenle de taşra teşkilatında yeni bir yönetsel bölünmeye gidilmediği, ancak valilerin yetkileri atırılarak doğrudan meclis hükümetine karşı sorumlu tutuldukları görülmektedir.²¹

1924 yılında hazırlanan Teşkilat-ı Esasiye Kanununda ise, yerel yönetimlerin yetki ve görevlerine yer verilmemiş, sadece buraların yerinden yönetim ilkesi ile yönetileceğinden söz edilmiştir.²² 74 yıl yürürlükte kalan geçici Kanun, Cumhuriyet döneminde hazırlanan “İl Özel İdaresi Kanunu”nun temelini oluşturmuştur.

ÇANKIRI VİLAYET-İ MECLİS-İ UMUMİSİ GÖRÜŞMELERİ

1922 yılından itibaren Çankırı’da yayınlanmaya başlayan *Çankırı*²³ adlı yerel gazetenin yayın hayatı 7 yıl sürmüştür. Salı günleri haftalık olarak yayınlanan gazetede, vilayetin önemli görülen olayları ve yayın tarihine ait ulusal olaylara yer verilmiştir. Bu haberlerin yanı sıra elimizde bulunan nüshaları incelendiğinde, *Çankırı Vilayet-i Meclis-i Umumisi* görüşmelerinin de ayrıntılı olarak gazetede verildiği görülmektedir. Görüşme tutanaklarının, görüşmelerin yapıldığı haftanın sayısında yayınlandığı düşünülmektedir. Bazı sayılarda gazete sayfası yetmediği için kalan metinlerin bir sonraki sayıda devam ettiği görülmektedir.

---

¹⁹ Mustafa Lamba, “Osmanlı’dan Günümüze Türk Kamu Yönetiminde Merkeziyetçilik-Adem-i Merkeziyetçilik Üzerine Bir İnceleme”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, cilt 2, sayı 1, 2010, s. 138 -139.

²⁰ Eyüp Beyhan, “Osmanlı’dan Günümüze Vilayet Meclisleri”, <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/eylül2008/6.pdf>.

²¹ Yüksel Kaştan, “Yerel Yönetimlerde “Devlet Yatırımı” Kavramının Tarihi Gelişimi”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, cilt 12, no 2, Ekim, 2004, s. 527.

²² Buket Bıçaklı, **Türkiye’de İl Özel İdarelerinin Gelişimi ve Dönüşümü**, Süleyman Demirel Üniv. Sos. Bil. Enst. (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2009, s. 6.

²³ Gönül Türkan Demir, “Çankırı Arşt. Merkezinde Bulunan Çankırı Gazetesine Göre 1926 – 1928 Yılları Arasında Çankırı’nın Sosyal Durumunun Değerlendirilmesi”, **Çankırı Araştırmaları Dergisi**, Sayı 5 – 6, Çankırı, 2011, s. 125 – 126.

Görüşme metinleri incelendiğinde, genel anlamda vilayetin ve bağlı kazalarının yollarının yapım, bakım ve onarımları, vilayette bulunan okulların durumları, vilayetin sağlık hizmetleri ile ilgili konularda ortaya çıkan sorunlarının tartışıldığını ve çözümleri için kararlar alındığını görmekteyiz.²⁴ Toplantı günlerinin vali tarafından belirlendiği düşünülmektedir. Görüşmelere saat 10:00'da başlanmış, öğlenleri ve gerektiği durumlarda oturma ara verilmiştir. İncelediğimiz nüshalarda vilayetin bütçe görüşmeleri gerçekleşmekte ve bütçe ile ilgili merkez vekâletlerden gelen emir ve kanunlara göre vilayetin durumu değerlendirilmektedir. Görüşmelerde bütünlük sağlanabilmesi için her oturumda bir konunun esas alındığı görülmüştür. Eğitim, sağlık, ziraat, matbaa ile ilgili vilayeti ilgilendiren konular vekâletlerden gelen emirler gereğince ve ilin 5 yıllık programına uygun olarak görüşülmüş ve sonuca bağlanmıştır. Bu başlıkların dışında kalan konular son gündem maddesi olarak görüşülmüş ve karara bağlanmıştır. Bu çalışmada, esas gündem maddelerine uygun olarak bölümler halinde görüşmeler incelenmiştir.

Maarif İle İlgili Görüşmeler

Dönemin valisi Bekir Sami Beyefendi'nin başkanlığında başlayan oturuma, Cemal, Ethem, Halim İsmail ve İsmail Beylerin Çankırı adına, Celaleddin, Hami Abdullah, Ahmet ve Mehmet Beylerin Çerkeş adına, Mehmet Ali, Haşim ve Tayyar Beylerin Ilgaz adına aza olarak görüşmelere katıldıkları görülmektedir.²⁵ Çoğunluğun tamam olduğu anlaşılınca Vali Bey oturumu açmış ve ilk olarak bir önceki oturuma ait tutanak, Çankırı azası kâtip Ethem Bey tarafından okunmuştur. Okunan tutanakla ilgili olarak maarif memuru Hamdi Bey tarafından bir açıklama yapılmış ve erkek mektebindeki bir öğretmen maaşının bin kuruş, hademe maaşının ise otuz kuruş ödenmesi şeklinde karara bağlandığı ve kız mektebinin üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmenlerine de ödeme yapılmasının kararlaştırıldığını hatırlatmıştır. Üçüncü sınıf muallimine sekiz lira maaş ödeneceği reis tarafından belirtilmiştir. Bu kararlardan sonra mektep kütüphaneleri ve halk dersaneleri ile ilgili konular görüşülmüştür. Halk kütüphanelerinin olağanüstü bütçeye konulacağı mektep kütüphanelerinin de bu bütçedeki ödenekten destekleneceği reis tarafından belirtilmiş ve tutanağın ufak değişiklikler sonucunda kabul edildiği belirtilmiştir.²⁶

Reis, aynı oturumda meclis azalığına atanan Mustafa Efendinin mazbatasının okunacağını belirttiikten sonra kâtip tarafından mazbata

²⁴ "Çankırı", 5 Haziran 1927, sayı 245, Çankırı Belediyesi Kamil Rıfki Urgan Araştırma Merkezi Arşivi, Kayıt No 254.

²⁵ a. g. g. sayı:243.

²⁶ a. g. g. sayı: 243, s.2

okunmuştur. Bunun üzerine Çankırı azası İsmail Efendi kaza idare heyetlerinin düzenlediği mazbatalarında, köy korucularının mazbatalarının da meclise geldiğini belirtmiş, göreve seçilen kişilerin işe alınması ile ilgili bir engel teşkil edecek durumlarının olup olmadığını araştırdığını, bunun üzerine mazbataların kabul edildiğini söylemiştir. Görüşme metinlerinden anlaşılan; bazı meclis üyeleri, mazbatalar hazırlanırken yapılan araştırmaları yetersiz bulmakta ve özellikle kişilerin mahkûmiyetleri ile ilgili bilgilerin net bir şekilde verilmediği hususundan şikâyet etmektedir. Bu konuda en hararetli tartışmanın Çankırı azası İsmail Efendi ile Çerkeş azası Abdullah Efendi arasında yaşandığı anlaşılmaktadır. Çerkeş azasının bahsedilmeyen bir sebepten dolayı mahkûmiyeti bulunduğu ancak mahkemede beraat ettiği anlaşılmaktadır. Konuşmalardan avukat olduğu anlaşılan Çankırı azası İsmail Efendi'nin bu durumu ifade etmesi, ikili arasında tartışmaya yol açmıştır. Reis in araya girmesi sonucunda tartışma neticeye ulaşmıştır.

Görüşmelerde bir sonraki konu reis tarafından belirtilmiştir. Bir önceki oturumda da ertelendiği anlaşılan nüfus mektebi ve kız mektebinin durumları ile ilgili oylama yapılması gerektiği açıklanmıştır. Nüfus mektebinin öğrenci sayısı yetersiz olduğu için açılmayacak olması, kız mektebinin de öğrenci eksikliği nedeniyle diğer mekteplerde eğitim vermeye devam etmesi meclisin oyuna sunulmuştur. 6 aza reddetmiş, bir aza çekimser kalmış, diğerleri kabul oyu kullanmıştır. Sonuçta müstakil bir mektep açılması reddedilmiştir.

Reis Bey, dört ve yedi yaşındaki çocuklar için bir şube açılmasının kararlaştırıldığını bunun için bir muavin görevlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun üzerine maarif memuru Hamdi Bey bu şubenin kız mektebinde açılmasını ve muavinin kız mektebi kadrosuna dâhil edilmesini rica etmiştir. Reis Beyde şubenin kız mektebinde açılmasının uygun olduğunu kabul etmiş ve muavin için sekiz lira maaş tahsis edilmesini teklif etmiştir. Mevcut olan kız mektebinde, öğrenci sayısına göre öğretmen görevlendirmek gerektiği reis tarafından belirtilmiştir. Çankırı azası Cemal Efendi, erkek çocuklar ile kız çocukların bir arada eğitim görmesi için maarif vekâletinden bir emir geldiğini hatırlatmıştır. Bunun üzerine Reis, köylerde çocukların kız mektebi olmadığı için beraber okuduklarını belirtmiş, bunun beş senelik programda da kabul edildiğini hatırlatmıştır. Ancak Orta mektebi için aynı durumun geçerli olmadığını belirtmiştir. Cemal Efendi ise, vilayette bir kız mektebi olduğu için kız öğrencilerin erkeklerin arasına katılması yerine, kız mektebine bir öğretmen görevlendirilmesinin daha uygun olduğunu ifade etmiştir. Bunun üzerine nüfus mektebinin başöğretmeni aynı maaşla kız mektebine alınmıştır.

Musiki ve dikiş – nakış mektebi ile ilgili görüşmelerde adı geçen okullar ile ilgili olarak bir önceki oturumda öğretmen maaşlarının

görüldüğü reis tarafından belirtilmiştir. Ancak bu okullarda eğitimin devam edebilmesi için ders araç gereçlerine ihtiyaç olduğu ve bunun için ödenek ayrılması gerektiği belirtilmiştir.²⁷

Bir diğer konu olarak okullarda atölyeler açılmasının gerektiği görüşülmüştür. Bu atölyelerin okullar içinde açılması için maarif vekâletinden yazı geldiği, Çerkeş azası Celal Efendi tarafından belirtilmiştir. Celal Efendi, okullarda bulunan atölyelerin okul içinde olmadığını da belirtmiş ve Orta mektebinde şimdiden uygun sınıfların buna göre hazırlanması gerektiğini, ayrıca beş sınıflı olan erkek mektebinin de uygun olan sınıflarının atölye olarak hazırlanabileceğini eklemiştir. Bunun üzerine Reis Bey, oluşturulan atölyelere gereken araçların nereden temin edileceğini Celal Efendiye sormuştur. Celal Efendi ödenek ayrılacağını belirtmiş ve iki yüz lira olmasını teklif etmiştir. Ancak Reis Bey'in bu miktarın uç kazalar için yeterli olmayacağını belirtmesi üzerine Celal Efendi, adı geçen okullar için 100 lira ayrılmasını önermiştir. Reis Bey hükümetin teklifinin 1000 lira olduğunu belirtmesi üzerine Ilgaz azası Mehmet Ali Bey 500 lira kabul etmeyi ve gerektiğinde ekstra ödemeler yapmayı önermiştir. Bunun üzerine mecliste oylama yapılmış ve 1000 lira yerine 500 lira ödenek kabul edilmiştir.²⁸

Meclis-i Umumi'nin bir diğer gündem maddesi maarif emrinde çalışan hizmetlilere mükâfat verilmesi meselesi olmuştur. Çerkeş azası Celal Efendi, bu konuda araştırma yaptıklarını ve maarif kanununda bunun ile ilgili bir madde bulunmadığını belirtmiştir. Bu yüzden bir ödenek ayrılmadığını ifade etmiştir. Reis Bey maarif memuru Hamdi Bey'den bir izahat istemiştir. Bunun üzerine Hamdi Bey, bu mükâfatın ikramiye olarak kabul edilmesi gerektiğini, eski kanuna göre maaş zammı verilmesinin ikramiye vermeye engel olmadığını açıklamıştır. Çerkeş azası Celal Efendi, iki takdirname alan memurların kıdemlerinin zamlandığını belirtmiştir. Reis Bey maarif de çalışan hizmetli memurlar için ikramiye ödeneğini meclisin oyuna sunmuş ve yapılan oylama neticesinde ikramiye verilmesi kabul edilmemiştir.

Bir sonraki gündem maddesi levazım dersi ve mefruşat dersi olarak zikredilen derslerle ilgili ödenek ayrılması konusu olmuştur. İlk olarak ödeneğin toplu olarak mı yoksa her okul için ayrı ayrı mı verileceği noktası tartışılmıştır. Çankırı azası Cemal Efendi, toptan olarak verilmesinin uygun olacağını belirtmiştir. Reis Bey ne kadar ödenek ayrılacağını sormuştur. Cemal Efendi ise 1000 lira ayrıldığını belirtmiştir. Bunun üzerine Reis Bey bu miktarın yetmeyeceğini belirtmiştir ve 4000 lira olmasını önermiştir.

---

²⁷a. g. g. sayı: 243, s.2.

²⁸a. g. g. sayı: 243, s.3.

Çerkeş azası Celal Efendi 3000 liranın daha uygun olduğunu belirtmiş, Çankırı azası Cemal Efendi ise 3500 lira kabul etmeyi teklif etmiştir. Fazlasının bütçeyi zorlayacağını söylemiştir. Çankırı azası İsmail Efendi 4000 lira kabul edilmesini, artan paranın bütçede kalacağını söylemiştir. Maarif memuru Hamdi Bey toplu olarak belirlenen miktarın okullarda ne kadarının levazım dersine ne kadarının mefruşata ayrılacağını belirlenmesi gerektiğini söylemiştir. Reis Bey bu konuda kararın Hamdi Beye ait olduğunu belirtmiştir. Görüşmenin devamından 4000 liranın kabul edilmediği anlaşılmaktadır.

Reis Bey müteferrika(çeşitli küçük harcamalar) meselesini görüşmeye açmıştır. Çerkeş azası Celal Efendi 800 liranın yeterli olacağını belirtmiştir. Reis Bey mekteplerde toplam 170 sınıf olduğunu ve her sınıf için 10 lira ayrılrsa 1700 lira yapacağını ifade etmiştir. Celal Efendi o kadar çok tutmayacağını belirtmiştir. Devam eden tartışmalar sonucunda okulların küçük harcamaları için 850 lira ödenek ayrılmasının kabul edildiği anlaşılmaktadır. Maarif memuru Hamdi Bey bazı okullarda, özellikle köy okullarında öğrenciler için sıraların bulunmadığını ifade etmiştir. Çerkeş azası Celal Efendi ise karşı çıkmış ve her okulda sıra bulunduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine Reis Bey tahsisat ayrılacağını ve Çerkeş Kaymakamının 500 lira talepte bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca maarif masrafı ile ilgili bir açıklamada bulunmuş ve masraflarla ilgili olarak yapılacak ödemelerin normal bütçeden ya da olağanüstü bütçeden yapılmasının fark etmeyeceğini belirtmiştir. Çankırı azası Cemal Efendi olağanüstü bütçeden ödeme yapılmasını teklif etmiş, Reis Beyde kabul etmiştir.

Maarif masrafı ile ilgili olarak görüşülmeyen tek konunun, henüz açılmamış ancak açılması planlanmış olan okulların ödenekleri olduğunu Reis Bey hatırlatmış ve öğretmen maaşlarının belirlenmesinin önemi üzerinde durmuştur. Çankırı azası Cemal Efendi 200 lira olmasını önermiştir. Reis Beyde 200 yüz liranın yeterli olacağını söylemiş, Çerkeş azası Celal Efendi gerekli olduğu takdirde 500 lira kabul edilebileceğini belirtmiştir.²⁹

Gazetenin bu sayısında verilen görüşme metinlerinden anlaşıldığı kadarıyla, eğitim ile ilgili konulara bu oturumda ağırlık verilmiştir. Konuların eğitim ağırlıklı olması sebebiyle maarif memurunun da oturuma katıldığı ve görüşlerini belirttiği görülmektedir.

31 Mayıs 1927 tarihli ve 244 sayılı gazetede “geçen haftanın maba’dı” alt başlığı ile verilen Meclis-i Umumi görüşmeleri yer almaktadır.

---

²⁹a. g. g. sayı: 243, s.3.

Bir önceki oturumda eğitim ile ilgili olan konuların görüşülmeye devam ettiği anlaşılmaktadır.³⁰ Bu oturumda Çankırı'ya bağlı köylerin okul durumları tartışılmaktadır. Çankırı azası Ethem Bey bazı köylerde okulun olmadığını belirtip; bu köylerin de maarif hizmetleri için vergi verdiğini hatırlatarak bu durumun vicdanı bir yük olduğunu ifade etmiştir. Reis Bey, buralara da okul inşa edilmesi için gerekenlerin yapılacağını belirtmiştir.

Reis Bey bu oturumda maarif muallimi iken vefat eden Osman Bey isimli bir kişinin annesinden bir istek geldiğini söylemiştir. Eğer meclis kabul ederse bu isteğin maarif ve müvazene-i maliye encümenine havale edilmesinin uygun olacağını belirtmiştir. Muvafık sesleri üzerine havale gerçekleşmiştir. Bu durum bize, halkın istek ve beklentilerinin de meclise rahatlıkla ulaşabildiğini göstermektedir.

Reis Bey bir sonraki gündem maddesi olarak Cemal Efendinin bir önerisi olduğunu belirtmiştir. Cemal Efendi, Çankırı, Çerkeş, Ilgaz, Karacaviran³¹ Kazalarında beş sınıflı okuldan birinci ve ikinci olarak mezun olan yardıma muhtaç çocukların orta eğitimlerini tamamlamaları için meclisten bir ödenek ayrılmasını teklif etmiştir. Reis Bey, bu konunun müvazene-i maliye encümenine havale edilmesinin daha uygun olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine Cemal Efendi düşüncelerini ifade etmiştir.

Cemal Beyin konuşmasından anlaşılan, henüz şehirde gece yatılı bir mektebin olmadığıdır. 171 mevcutlu bir gündüz okulundan bahsetmektedir. Bu tek okulun Çankırı'nın batı tarafında olduğunu bu nedenle Sarıbaşa mahallesindeki çocukların buraya gitmesinin özellikle kış aylarında zor olduğunu belirtmektedir. Gazi Paşa adına Çankırı'nın doğusuna da 5 sınıflı bir okul açılmasının öneminden bahsetmektedir.³² Çerkeş azası Celal Efendi ortaokula dâhil olan ilk tedrisat kısmının devredildiğini bu yüzden gündüz okulunun açıldığını ve üç öğretmen görevlendirildiğini belirtmiştir.

Bu açıklamalardan sonra Reis Bey tarafından oldukça uzun bir açıklama yapılmıştır. Bu açıklamada Reis Bey, vilayetin durumu ile ilgili bilgilere de yer vermiştir. Vilayette son tahsilde bulunan 18.000 çocuk olduğunu ancak bunların sadece 4000 – 5000 kadarının tahsiline devam ettiğini, diğerlerinin açıkta olduğunu ifade etmektedir. Bazı köylerin nüfuslarının okul inşaatı için yetersiz olduğunu söylemiş, uygun olan yerlerde yatılı okul inşaatlarının temellerinin atıldığını belirtmiştir. Beş

---

³⁰a. g. g. sayı: 244, s. 1.

³¹Karacaviran(Kurşunlu): 1912 yılında Ilgaz'a bağlı bir nahiye olan Karacaviran 1944 yılında Çankırı'nın kazası olmuştur. Bkz. Tahir Sezen, **Osmanlı Yer Adları**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, yayın nu: 21, Ankara, 2006, s.282.

³²a. g. g. sayı: 244 s. 1.

senelik programa konulan Çankırı merkez yatılı okulunun bütçe görüşmelerinin çok tartışmalı geçtiğini hatırlatmıştır. Yemekhane inşaatının ihale edilmesine ve 1. Sınıfın açılarak alınacak sonuca göre inşaata devam edilmesine ilişkin görüşlerin meclis tarafından kabul edilmediğini belirtmiştir. Okul inşaatı ile ilgili görüşmeler sırasında vilayet kararının; ilk yıl 1. sınıf yatılı, 2. 3. 4. ve 5. Sınıflar gündüzlü, ikinci yıl 2. Sınıflar da yatılı diğerleri gündüzlü olması ve bu suretle tam devre yatılı bir okul yapılması ve şehit çocuklarının eğitimlerine devam edebilmesi şeklinde olduğunu ifade etmektedir.

Reis Bey konuşması sırasında Sarıbaba'daki okul ihtiyacı ile ilgili olarak da açıklamalarda bulunmuştur. *“Sarı baba cihetindeki mahalle mektebinin istifadesi temin etmek için bina araştırdım. Mektep ithazına elverişli münasib bir hane bulmuş olsa idik kız mektebini orada açacaktım. Münasib bir hane temin edilemedi”* sözleri ile bu meselenin meclis gündemine alınmamasının gerekçesini de belirtmiştir. Son olarak şehit çocuklarının eğitimlerine Avrupa ve çevresinde devam edebilmeleri için olağanüstü bütçeden bir ödenek ayrılması halinde bu çocukların mağduriyetlerinin giderilebileceğini belirtmiş, böyle bir kararın alınmasının da heyet-i muhteremeye bağlı olduğunu söylemiştir.³³

Bu sayıdaki oturum metinleri Çankırı azası Cemal Efendinin Reis Beyi ve vilayet için yaptıklarını takdir ettiği ve meclis azaları adına teşekkürlerini bildirdiği sözlerle son bulmaktadır.

Nüfus Memurları ve Müfettişler İle İlgili Görüşmeler

Meclis-i Umuminin birinci içtimaa, yirmi beşinci celsesi 18 Kanun-i sani Salı günü saat 10.00'da toplanmıştır. Reisin yine Vali Bekir Sami Bey olduğu oturuma; Cemal, Ethem, Halim, İsmail Beylerin Çankırı adına, Celaleddin, Hami, Abdullah, Ahmet ve Mehmet Beylerin Çerkeş adına, Mehmet Ali, Haşim, Tayyar Beylerin Ilgaz adına katıldıkları görülmektedir.³⁴

Reis Bey çoğunluk tamamlanınca oturumu resmen başlatmış, kâtip Ethem Efendi tarafından bir önceki tutanak okunmuştur. Çankırı azası Halim Efendi söz alarak, bir önceki celsede fakir çocuklara verilecek kitap ve levazım dersi için gerekli araç – gereç yardımı olarak 4000 lira kabul edildiğini ancak okunan zabıtta kitabın yer olmadığını belirtmiştir. Reis Bey kitap bedelinin levazım dersine dâhil olmadığını ayrıca bir önceki müzakerede kabul edildiğini belirtmiştir. Çerkeş azası Celal Efendi, bin lira olarak kabul edilen kitap bedelinin geçen celsede levazım dersi ve mefruşat

³³a. g. g. sayı 244, s.1.

³⁴a. g. g. sayı: 245. s.1

da dâhil edilerek 4000 lira olarak kabul edildiğini söylemiştir. Reis Bey ise kitap bedelinin 1000 lira, levazım ve mefruşat bedelinin ayrıca 4000 lira kabul edildiğini tekrar belirtmiş ve bu konuda başka soru olup olmadığını sorduktan sonra meclisten “yok” sesleri yükselmiştir.

Yeni gündem maddesi dâhiliye vekâletinden gönderilen bir telgrafın okunmasıyla belirlenmiştir. Vekâletten gönderilen evrakta nahiye nüfus müdürlerinin maaşlarının sekiz yüz liradan kabul edilmesi ve ayrıca ellişer lira zam bedeli verilmesi belirtilmiştir. Telgraf, kâtip Ethem Efendi tarafından okunmuştur. Reis Bey bu konuda daha öncede bir telgraf geldiğini hatırlatmış, Celal Efendi o telgrafta da sekiz yüz lira maaş kabul edildiğinin yazdığını belirtmiştir. Çankırı azası Cemal Efendi, vekâletin emrinin açık olduğunu encümende müzakere etmeye lüzum olmadığını heyet-i umumiyece müzakere edilmesinin uygun olacağını söylemiştir. Çankırı azası Abdullah Efendi encümende maaş kabul edildiğini söylemiştir. Reis Bey’de vekâletin emrine uygun olarak sekiz yüz lira maaş kabul edildiğini belirtmiş ve kaç nahiye üzerine verildiğini sormuştur. Çerkeş azası Celal Efendi altı nahiye için konulduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Reis Bey Ovacık nahiyesinin iki nahiye olarak lağv edildiğini birde Karacaviran nahiyesi olduğunu bu yüzden yedi nahiye olması gerektiğini belirtmiş ve merkez nahiyenin kabul edilip edilmeyeceğini sormuştur. Çerkeş azası Abdullah Efendi merkez kazasında nüfus müdür ve memurlarının bulunduğunu bu nedenle kabul etmeye gerek olmadığını belirtmiştir. Reis Bey ellişer lirada zam bedeli olarak kabul edildiğini duyurması üzerine meclisten muvafık sesleri yükselmiştir.

Reis Bey bir sonraki gündem maddesinin müfettişlerle ilgili olduğunu belirtip, 1900 lira maaş ve masraflar için de 954 lira ödenek verilmesinin uygun olacağını belirtmiştir. Meclis azalarına kabul edip etmediklerinin sorulması üzerine meclisten kabul sesleri yükselmiştir. Bunun üzerine Reis Bey tarafından yedinci bölümün toplamının 2950 lira olduğu belirtilmiş ve sekizinci bölüme ait bilgiler vermiştir. Sekizinci bölümün üç maddesinin maaşlar, masraflar ve ödenekler toplamı olarak 82.516 lira 20 kuruş olduğunu söylemiş ve bir sorusu olan var mı diye azalara sormuştur. Yok, sesleri üzerine yeni gündem maddesine geçilmiştir.

Sağlık İle İlgili Görüşmeler

Sağlık bütçesi ile ilgili encümen mazbatası kâtip Ethem Efendi tarafından okunmuştur. Bütçe ile ilgili maddeler görüşülmeye başlanmıştır. Başhekim maaşı 30 lira olarak kabul edilmiş, dâhiliye uzmanı ve bakteriyolog için yüz lira kabul edilmiştir. Reis Bey, sıhhiye vekâletinin emrine göre 60 lira olması gerektiğini belirtmiştir. Çankırı azası Cemal Efendi 50 lira koyduklarını ifade etmiştir. Reis Bey esas önemli olan

meselenin hastanenin yatak sayısı olduğunu belirtmiştir. Hastanenin yatak sayısının artırılması için oldukça uzun süren bir tartışma yaşanmıştır. Reis Bey vekâletten gelen talimatnameye göre 25 yataktan 50 yatağa kadar 1 doktor, 50 yataktan 75 yatağa kadar 2 doktor, 75 yataktan 100 yatağa kadar 3 doktor görevlendirilmesi gerektiğini, 100 yataktan sonra her 50 yatak için 1 doktor görevlendirilmesi gerektiğini açıklamıştır. Bir önceki sene hastanede doktor sayısının daha az olduğu, ancak bu sene 3 doktor alabilecek bütçenin Sıhhiye Vekâletinden gönderildiği belirtilmektedir. Bazı meclis azaları yatak sayısının 50 olarak kalmasının yeterli olacağını ifade ederken; Çankırı azası İsmail Efendi bu fikre katılmamış, 50 yatağın şehrin ihtiyacını karşılayamayacağını belirtmiştir.

Çankırı azası Cemal Efendi, *“bu sene hiç yetmiş hasta gelmemiştir. Elliye geçmemiştir”*³⁵ diyerek hastanenin yatak sayısının artırılmasına karşı olduğunu ifade etmiştir. Çerkeş azası Celal Efendi ise başhekimin açıklamalarını hatırlatarak; geçen sene 5000 lira ile idare edilen hastaneye bu sene 13.500 lira tahsisat verildiğini bu sebepten 50 yatağın az olduğunu belirtmiştir.

Sağlık ile ilgili görüşmelerin yapıldığı oturuma İl Sıhhiye Müdürü Atıf Bey’inde katıldığı görülmektedir. Atıf Bey hastanenin yatak sayısı belirlenirken ilin nüfusunun göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmektedir. O dönemde Çankırı’nın 200.000 nüfusu olduğunu da Atıf Bey’in konuşmalarından öğrenmekteyiz. Ayrıca Atıf Bey Çankırı Hastanesinin bir sevkîyat merkezi olduğunu bu nedenle yardıma muhtaç pek çok hastanın geldiğini belirtmektedir. Çankırı azası Ethem Efendi, *“memleketin ihtiyacı zaruriyesi nazar-ı dikkate alınıyorsa hastanenin elli yatak olması zordur bunun her halde yetmiş beş yataklı olması lazımdır”* diyerek yatak sayısının artırılmasını onaylamaktadır.

Bu tartışmalar üzerine Reis Bey, hastanenin elli yatağı geçmesinin mecburi olduğunu belirtmiş, beş yıllık programda 100 yatak kapasiteli bir hastane yapılması için ödenek ayrıldığını söylemiş ve hastanenin inşası bitinceye kadar mevcut binanın uygun olmadığı gerekçesiyle 50 yatağın kabul edilmesinin uygun olacağını söylemiştir. Çerkeş azası Celal Efendi, hastanenin yatak meselesinin tamamen bütçe ilgili olduğunu, ödenek bulunması halinde fazla yatağı herkesin kabul edebileceğini ancak mevcut durumda yatak sayısının artırılmasının bütçeyi zorlayacağını söylemiştir.

Reis Bey 50 yatağı kabul edenlerin oylarını kullanmalarını istemiştir. Sonrasında ara tasnif yapılarak 50 yatağın oy çokluğu ile kabul edildiğini bildirmiştir. Ardından operatör görevlendirilmesinin yüz on beş

---

³⁵a. g. g. sayı: 245, s.2

mi, yüz yirmi liramı olacağını sormuş, yüz on beş lirayı kabul edenlerin oylarını kullanmalarını istemiştir. Yapılan ara tasnif sonunda oy çokluğu ile yüz on beş liranın kabul edildiği görülmektedir.

Bir sonraki gündem maddesinin eczacı maaşları olduğu görülmektedir. Merkez eczacı maaşının 60 lira olduğu, kazalardaki eczacı maaşlarının ise 90 lira olduğu Reis Bey tarafından belirtilmektedir. Bu maaştan da kesinti yapıldığı zaman 55 lira kadar bir miktarın kalacağını ifade etmektedir. Çankırı azası Cemal Efendi, talimatnamede maaşın otuz lira gösterildiğini, olağanüstü ödenekle yetmiş beş lira olacağını söylemiş, Reis Bey seksen lira olacağını söyleyerek bir düzeltme yapmıştır. Ardından merkez eczacı maaşı seksen lira olarak kabul edilmiştir. Bir sonraki gündem maddesi; idare memuru maaşının maliye encümeni tarafından on beş lira olarak belirlendiğinin belirtilmesi ve meclis tarafından bu kararın onaylanması şeklinde olmuştur.

Devam eden görüşmelerde seri bir şekilde bir dizi karar alındığı görülmektedir. Yine hastane memuriyetlerini ilgilendiren konularda özellikle maaşların belirlenmesi ve eleman sayılarının artırılması konularının uzun tartışmalara ihtiyaç duyulmadan halledildiği görülmektedir. Bu konular;

- Depo kiler memurunun alınması ki; talimatnamede olmadığı gerekçesiyle kabul edilmemiştir,
- İdare memur maaşı olarak yirmi lira kabul edilmiştir,
- Röntgen makinesini kullanacak ve elektrik işlerinden anlayan, hem gece hem gündüz çalışabilecek bir eleman alınması gerektiği, bunun içinde vazifesine ve mesaisine göre maaş ayarlanması gerektiği belirtilmiştir. (Hükümetin teklifinin 60 lira olduğu anlaşılmaktadır.) Ancak meclis azalarının hem gece hem gündüz çalışacak olduğu için 80 lira kabul etmeyi uygun gördüğü anlaşılmaktadır,
- Başhemşire maaşı 50 lira olarak kabul edilmiştir, hemşire görevlendirilmesine gerek duyulmamıştır,
- Hasta bakıcı olarak 5 kişinin alınması uygun görülmüş, talimatnamede 4 erkek, 2 kadın olmak üzere 6 kişi alınması öngörülmesine rağmen Reis Bey'in önerisi ve Sıhhiye Müdürü'nün onayı ile 3 erkek, 2 kadın hasta bakıcı alınması uygun görülmüştür. 3 erkek için yirmi beşer, 2 kadın için yirmişer lira maaş uygun görülmüştür,
- Aşçı maaşı otuz lira kabul edilmiş, aşçı yamağı talimatnamede olmadığı için alınmamıştır,
- Çamaşırıcı olarak on beşer liradan iki çamaşırıcı alınması uygun görülmüştür,

- Kâtip yerine idare memuru alındığı belirtilerek ayrıca kâtip alınmasına gerek görülmemiştir,

Bu kararların ardından oturuma Reis Bey tarafından 5 dakika ara verilmiştir.³⁶

Aradan sonra devam eden görüşmelerde Reis Bey, operatör maaşının yüz on beş lira, dâhiliye uzmanı maaşının yüz yirmi lira kabul edildiğini hatırlatıp, operatörün daha önemli olduğunu belirterek, dâhiliye uzmanı maaşının yüz on beş lira, operatör maaşının yüz yirmi lira olmasını ve röntgen doktoru ile operatörün birleştirilmesini önermiştir. Meclis tarafından kabul edilmesi üzerine yeni bir konuya geçilmiştir.

Hastanenin iâşe masrafları ile ilgili olarak Sıhhiye Müdürü Atıf Bey, erzakın da dâhil olduğu bir talimatname olduğunu ifade etmektedir. Reis Bey röntgen ve tesisat masraflarının da içinde olduğu bir bütçenin kabul edildiğini belirtmiş, Çankırı azası Cemal Efendi kabul edilen miktarın beş bin beş yüz lira olduğunu söylemiştir. Daha sonra Reis Beyin bu bütçenin bölünmesi gerektiğini, iâşe masrafından röntgen masrafının karşılamanın yanlış olduğunu söylediği görülmektedir. Bunun üzerine iâşe masrafı için ayrı, röntgen ve tesisat giderleri için ayrı tahsisat hesaplanmış, hastanenin toplam masrafı her yatak için yetmiş beş kuruştan toplam 13.500 lira olarak hesaplanmıştır. Bu hesaba kazalarında dâhil edildiği anlaşılmaktadır.³⁷ Ayrıca kaza dispanserlerine yardım için bin lira ödenek konulduğu da görülmektedir.

Yeni gündem maddesi olarak Reis Bey üç seyyar etba (hizmetli) alınması ve bunların merkezde oturdukları zaman için yüz lira, faaliyet halinde oldukları zaman içinse elli lira zam verilmesinin uygun olduğunu belirtmiştir. Toplamda 4950 lira seyyar etba tahsisatı için kabul edilmiştir. Seyyar etba ve seyyar sıhhiye memurlarının zaruri masrafları için de ikişer yüz liradan altı yüz lira kabul edilmiştir.

Seyyar ecza çantası ile ilgili olarak, Çankırı azası Cemal Efendi bu sene alınmayacağını söyleyince, Reis Bey doktorların yanında bulundurmasının mecburi olduğunu hatırlatmıştır. Cemal Efendi 1928 senesinde alınacağını, geçen sene bir çanta getirildiğini söylemiştir. Bunun üzerine Sıhhiye Müdürü Atıf Bey, çantanın içinde bir şey olmadığını belirtmiştir. Reis Bey her çantanın dört yüz lira olduğunu, hükümetin iki bin lira teklif ettiğini, 3 doktor kabul ettikleri için toplamda 1200 liraya mal olacağını söylemiştir. Yapılan oylama ile kabul edilmiştir.

---

³⁶a. g. g. sayı:245, s. 2

³⁷a. g. g. sayı: 245, s. 3.

Reis Bey bir sonraki bölümün eczanelere ait olduğunu ve muvazene-i maliye encümeninin talimat dışında yaptıklarını açıklamasını istemiştir. Bunun üzerine söz alan Çerkeş azası Celal Efendi, idarenin özel açılan eczanelerden 3000 lira aldığını, Ilgaz ve Çerkeş'te birer eczane açıldığını söylemiş, bu eczanelerin kapatılmasının halkın zararına olacağını açıklamıştır. Çankırı azası Cemal Efendi belediyenin gelirlerinin eczaneleri idare etmeye yetmeyeceğini, kabul edilen ödeneklerle ancak ilaçların temin edilebileceğini bu nedenle özel olarak idare edilecek eczanelerin halkın yararına olacağını söylemiştir.

Reis Bey ise belediyelerin eczanelerin idaresini üstlenmesinin gerekli olduğunu söylemiş, belediyelerin vazife kanunda da bu durumun yer aldığını açıklamıştır. Çankırı azası Cemal Efendi belediyenin üzerine düşen vazifeyi yapmaktan çekinmediğini ancak yirmi bin lira geliri olduğunu ve su meselesinin de belediyeye büyük bir külfet getirdiğini ifade etmiştir. Reis Bey eczanelerin özel olarak idare edilmesi konusunu meclisin oyuna sunmuş ve bir oy farkla kabul edilmiştir. İkinci olarak seyyar etbanın merkezi kabul edilen Karacaviran ve Şabanözü'nde birer eczane açılmasını kabul edenlerin oylarını kullanmalarını istemiştir. Çerkeş azası Celal Efendinin hükümetin böyle bir teklifte bulunmadığını söylemesi üzerine Reis Bey "*bendeniz res'en reye sunuyorum*" demiştir. Yapılan oylama sonucunda eczanelerin açılması kabul edilmemiştir. Reis Bey makamın buna itiraz edeceğini belirtmiştir.

Öğlen arası verilen oturumda, öğlenden sonra merkez ecza ücreti 90 lira, Çerkeş ecza ücreti 90 lira, Ilgaz ecza ücreti 75 lira, merkez, Ilgaz ve Çerkeş eczaneleri kalfa ücretleri 20'şer lira, eczane masrafları ikişer bin liradan altı bin lira, müteferrika olarak ta üç yüz lira kabul edilmiştir. Böylece sıhhiyenin adi bütçesi son bulmuştur.

Reis Bey bütçe görüşmelerinden sonra maliye encümeninden gelen birkaç evrak olduğunu ve bunların okunması gerektiğini bildirmiştir. Kâtip Ethem Efendi tarafından okunan evraklardan ilkinde öğretmenlik vazifesinden emekli olan Hacı Bekir Efendi'nin şapka avansının ikramiyesine eklenmesi teklif edilmektedir. Meclis azaları memlekete faydası dokunmuş, pek çok genç yetiştirmiş olan bu kişiye hep bir ağızdan teşekkür etmişler ve teklifi kabul etmişlerdir. Bir diğer evrakta ise genç yaşta vefat eden muallim Osman Efendinin annesinin bir dilekçesi olduğundan bahsedilmektedir. Öldüğü sırada memuriyette asaletinin tasdik olmaması gerekçesiyle maarif tarafından ailesine hiçbir şey verilmediği, ailenin çok zor durumda kaldığı, bu nedenle heyet-i muhteremenin bir tahsisat uygun görmesi gerektiği belirtilmektedir. Çankırı azası Ethem Efendi'nin "*Merhumun validesi bugün cidden hal-i ihtiyahta bulunuyor.*" Sözleri ile bu

sayıdaki görüşme metinleri bitirilmiş, ancak devamının olduğu belirtilmiştir.³⁸

21 Haziran 1921 tarihli, 246 sayılı gazetede “geçen nüshadan mabad” başlığı ile görüşme metninin kaldığı yerden devam ettiği anlaşılmaktadır.³⁹ Ethem Efendi konuşmasına devam etmiş ve merhumun ailesi için otuz lira mükâfat verilmesini teklif etmiştir. Bunun üzerine Reis Bey otuz liranın ihtiyacı karşılamaya yetmeyeceğini söylediği kabul edilirse elli lira verilmesinin daha uygun olacağını ifade ettiği görülmektedir. Muvafık sesleri üzerine elli lira kabul edilmiştir.

Ziraat İle İlgili Görüşmeler

Reis Bey yeni gündemi belirlemek için encümenin zirai ile ilgili mazbatasının okunacağını belirtmiştir. Kâtip Ethem Efendi tarafından okunan mazbata ile ilgili olarak Meclisten bir öneri olup olmadığı sorulmuş, olmayınca gündem maddeleri görüşülmeye başlanmıştır. Vilayet baytarı için yirmi lira, aygır seyisi için otuz lira, seyis yardımcısı için on beş lira kabul edilmiştir. Bu görüşmeler sırasında baytar Salih Bey’in de görüşlerini bildirmek üzere toplantıya katıldığı anlaşılmaktadır. Hasat zamanında kazalara gönderilecek seyisler için de yirmişer liradan 3 aylık altmış lira ödenmesi kabul edilmiştir.

Aygır ve boğa masrafları hakkında Salih Bey, mevcut hayvanları iaşesine göre iaşe masraflarının bin yedi yüz küsür lirayı bulduğunu söylemiş, bunlara 5 merkep daha eklendiğini belirtmiştir. Reis bey iaşe masrafları için bin iki yüz lira teklif etmiş, Çerkeş azası Celal Efendi bin lira kâfi görülmüştür deyince Çankırı azası Halim Efendi bu miktarın yetmeyeceğini bin iki yüz liranın kabul edilmesinin uygun olduğunu belirtmiştir. Reis Bey önce baytar Salih Beyin bin yedi yüz liralık teklifini oylamaya sunmuş, kabul edilmemesi üzerine Çankırı azası İsmail Efendinin bin iki yüz lira kabul edelim demesi ile bu teklif Reis tarafından oylamaya sunulmuş, ancak yine kabul edilmemiştir. Böylece aygır masrafları için bin lira kabul edilmiştir ancak Reis Bey vilayet makamının itiraz edeceğini belirtmiştir.⁴⁰

Reis Bey çeşitli küçük harcamalar için yüz yirmi lira konduğunu söylemiş, Salih Bey bu miktarın yetmeyeceğini belirterek üç yüz liraya yükseltilmesini önermiştir. Oylamaya sunulan teklif kabul edilmemiş, yüz yirmi lira kabul edilmiştir. At yarışı masrafları ile ilgili görüşmelerde Çerkeş azası Celal Efendi iki yüz lira olduğunu söylemiş, Reis Bey yedi yüz liraya

---

³⁸a. g. g. sayı: 245, s.3.

³⁹a. g. g. sayı 246, s.1.

⁴⁰a. g. g. sayı:246, s.1.

yükseltmeyi teklif etmiş ancak meclis tarafından kabul edilmemiştir. İki yüz lira olarak kaldığı anlaşılmaktadır. Müze ve hayvanat sergisi masraflarının encümen tarafından kabul edilmediğini Celal Efendi söylemiş, Reis bey ise beş senelik programda kabul edildiğini hatırlatınca Çankırı azası Cemal Efendi gelecek yıl için kabul edildiğini belirtmiştir.

Alet, edevat, veteriner aletleri ve aşı masrafları ile ilgili üç liranın yeteceği konusunda görüşüldüğünü Çerkeş azası Celal efendi belirtmiştir. Bunun üzerine Reis Bey; *“memlekette mevcut olan damızlığa ilave besili olmayan hayvanat ihşa edilecek memur gönderilecek. Bütün masarifi için üç kaza dâhil olduğu halde üç yüz lira ile bu işi görmek kafî değildir. Yedi yüz kabul edilmiştir. Beş senelik programda ıslah-ı hayvanat esası kabul edilmiştir. Memleketimizde çibçak vesaire gibi ilaçlar alınıyor. Elimizde tahsisat olmadığından ağnam sahiplerinin arzuları isaf edilemiyor. Ağnam eshabının ihtiyaçlarını temin için main bir tahsisat koymak daha muvafaktır. Bu ilaçların bedeli alınır. Varidata zam olunur.”* Sözleri ile düşüncelerini ifade etmiştir. Ayrıca ordunun hayvan hastanesinden faydalanılarak zaruri masrafların azaltılabileceğini de belirtmiştir. Sonuçta alet, edevat, baytariyedistol ilacı için üç yüz lira kabul edilmiştir.

Bir diğer gündem maddesi olarak *“hayvanat mezra itlaf mesarifi”*⁴¹ belirlenmiştir. Çerkeş azası Celal Efendi kanuna göre bu konunun muvazene-i umumiyyeye ait olduğunu belirtmiştir. Reis Bey dâhiliyenin ziraat encümeni ile muvazene-i maliye encümenine bıraktığı bir emri olduğunu hatırlatmış ve bunların okunmasını istemiştir ve Celal Efendi tarafından okunmuştur. Bu konu ile ilgili olarak geçen sene iki yüz lira kabul edildiğini bu sene hükümetin teklifinin beş yüz lira olduğunu Reis Bey belirtmiş ve encümenin kabul etmediğini söylemiştir. Çerkeş azası Celal Efendi geçen sene ayrılan iki yüz liranın harcanıp harcanmadığı hakkında ilgili memurdan bir açıklama istemiştir. Bunun üzerine Rıfkı Bey söz alarak, geçen sene muvazene-i umumiyyeden tahsisatları olduğu için bahs edilen iki yüz liranın henüz sarf edilmemiş olduğunu ancak asıl ihtiyaç zamanın şimdi olduğunu belirtmiştir. Celal Efendi bu konunun beş yüz değil beş bin lira ile bile halledilemeyeceğini belirtmiş, arttırmaya bütçenin müsaadesi olmadığını ve muvazene-i umumiyyeden verilmesi gerektiğini söylemiştir.

Reis Bey bu konuda bir tahsisat ayrılmasının düşünülebileceğini söylemiş, bir de *ıslah-ı hayvanat kanunu'nun* görüşülmesi gerektiğini söylemiştir. Bu mücadelenin sadece özel idare ile yapılamayacağını, köy sandıklarından da faydalanılabileceğini söylemiştir. Hayvanat-ı ehliye vergisi olarak çok paralar alındığını, hayvanların cinsinin ıslah edilmesi için ne gereklyse yapılmasının öneminden bahsetmiştir. Ancak Reis Bey

⁴¹a. g. g. sayı: 246, s.1.

tarafından yapılan açıklamalar pek etkili olmamış, tahsisat meclis tarafından kabul edilmemiştir.

Matbaa İle İlgili Görüşmeler

Bir sonraki gündem maddesinin vilayet matbaası ile ilgi olduğu anlaşılmaktadır. Matbaa müdürünün maaşı yirmi lira olarak kabul edilmiş, ser mürettib (basımevinde yazı dizgicisi) için altmış lira teklif edilmiştir. Reis Bey ser mürettebin hali hazırda ne kadar aldığını öğrenmek istemiştir. Matbaa müdürü Aziz Bey altmış lira olduğunu belirtmiştir. Çerkeş azası Celal Efendi elli lira olduğunu, on lira zam ile altmış lira kabul edildiğini açıklamıştır. Bunun üzerine Reis Bey altmış liranın kabul edildiğini, ikinci mürettib için otuz beş lira olan maaşı kırk liraya arttırmayı teklif etmiş ve kabul edilmiştir. Devamında mürettib kalfası için yirmi beş, çırak için yirmi lira kabul edilmiştir. Mücellid (cilt yapan) için otuz beş lira teklif edilmiş, ancak bu iş için çok mesai harcanması gerektiği ve memlekette bulunan ciltçilerin bile gelmeyi kabul etmediği göz önüne alınarak kırk beş lira kabul edilmiştir. Makine çeviricisi için yirmi, matbaa hademesi için yirmi lira kabul edilmiştir. Matbaanın aydınlatma ve ısıtması için de yüz lira kabul edilmiştir. Müteferrika için üç yüz lira olması gerektiği yol parasının da içinde olduğu ifade edilmiş, Çerkeş azası Celal Efendi geçen sene iki yüz lira olduğunu yüz lira arttırılarak üç yüz lira kabul edilmesinin uygun olduğunu belirtmiştir. Reis Bey ise dört yüz lira teklif etmiş, oylamaya sunmuş ve dört yüz lira olarak kabul edilmiştir. İki yüz lira kâğıt için, bin lirada gerekli değer şeyler için kabul edilmiştir. Böylece vilayet matbaa bütçesi bazı düzeltmeler yapılarak kabul edilmiştir.

Reis Bey dar'ül senalar konusu ile ilgili ne yapılacağını sormuş ve kendisi bir açıklama yapmıştır. Muvazene-i maliye encümeninin bu kurumu kapatmayı istediğini, heyet-i muhteremenin zanaata önem vermediğini belirtmiştir. Reis Bey ise yeni oluşturulan bu kurumu kapatmak yerine daha iyi hale getirmeye çalışmanın gerektiğini düşünmektedir. Bunun için bir araştırma yaptığını ve bu kurumun vilayetin yararı için önemli olduğunu belirtmiştir. Bu sene masraflar için bir ödenek ayrılırsa ileriki dönemler için bir şirket oluşturmayı deneyeceğini ve böylelikle bir dokumacılık şirketi oluşacağını belirtmektedir. Çankırı azası Cemal Efendi idarenin özel şirketleri kabul etmeyeceğini, halı haneden dört senedir bir fayda sağlanmadığını aksine zararı olduğunu söylemiştir. Reis Bey dökümhanenin durumunun ne olacağını sormuştur. Cemal Bey bize lazım olan fabrikalardır diyerek bu konuya da meclis tarafından pek sıcak bakılmadığını belirtmiştir.

Reis Bey ön dördüncü faslın içeriğini oya sunmuştur ve on dördüncü fasıl bütçeden çıkartılmıştır.⁴²

Reis Bey bir sonraki gündem maddesine geçmiştir. Merkez hafız kâtip maaşının on lira olduğunu, gecede çalışması gerektiği için on beş liraya çıkarılmasının uygun olacağını söylemiştir. Çankırı azası Cemal Efendi on iki lira teklif etmiş oylama sonunda on beş lira olarak kabul edilmiştir. Çerkeş hafız kâtip maaşı altı lira kabul edilmiş, Reis Bey altı aylık maaşın 24 lira edeceğini söyleyip altı aylık otuz lira kabul edilmesini önermiştir. Çerkeş azası Celal Efendi sekizer lira olarak kabul edilmesini teklif etmiş yapılan oylama sonucunda Çerkeş ve Ilgaz hafız kâtip maaşı sekizer lira kabul edilmiştir.

Merkez kütüphanesi hademe maaşı yirmi lira, Çerkeş ve Ilgaz kütüphaneleri hademe maaşları beşer lira kabul edilmiştir. Kütüphaneler mefruşatı için Reis Bey geçen sene dört yüz lira olduğunu bu sene altı yüz liraya çıkarmanın gerektiğini çünkü bu sene Ilgaz kütüphanesinin de dâhil edildiğini söylemiştir. Çankırı azası Cemal Efendi dört yüz liranın yeterli olacağını belirtmiş, yapılan oylama sonucunda dört yüz lira kabul edilmiştir. Kitap alınması ve nakliyesi için altı yüz lira kabul edilmiştir. Çerkeş kütüphanesinde kitap olmadığı ve alınan kitapların bir kısmının Ilgaz'a bırakılacağını kalanlarının Çerkeş'e gönderileceğini belirtmişlerdir. Kütüphaneler ile ilgili diğer meseleler olağanüstü bütçeye bırakılmıştır. Böylece adi bütçe görüşmeleri son bulmuştur.⁴³

Aynı sayılı gazetede meclis görüşme metinlerine yeni bir başlık yapılarak devam edilmiştir. Bunun sebebi yeni bir toplantı tutanağına geçilmiş olmasıdır. Çankırı Vilayet-i Meclis-i Umumisi yedinci içtima yirmi altıncü celsesi 20 kanun-isani 1927 tarihinde Çarşamba günü saat 10:00'da toplanmıştır. Vali Bekir Sami Bey Efendi başkanlığında toplanan oturuma; Cemal, Ethem, Halim, İsmail, İsmail Beyler Çankırı adına; Celaleddin, Hacı Abdullah, Ahmet, Mehmet Beyler Çerkeş adına; Mehmet Ali, Haşim, Tayyar Beyler Ilgaz adına katılmışlardır. Çoğunluk sağlandığı için oturum Reis Bey tarafından açılmıştır. Kâtip Ethem Efendi tarafından zabıt okunmuştur.⁴⁴

İlk gündem maddesi, çekirge, tarla faresi gibi çeşitli haşerelerle tarlalarda mücadele edilmesine ilişkin ödenek ayrılması ile ilgili olarak ziraat vekâletinden bir telgraf gelmiştir. Bu telgrafa ne cevap verileceği Reis Bey tarafından sorulmaktadır. Çankırı azası Cemal Efendi olağanüstü bütçede görüşülmesinin uygun olduğunu belirtmiştir. Reis Bey'inde onayı ile konu

⁴²a. g. g. sayı:246, s. 1.

⁴³a. g. g. sayı: 246, s.1.

⁴⁴a. g. g. sayı: 246, s. 1.

olağanüstü bütçeye ertelenmiştir. Devamında Ertuğrul kız okulu ile yemekhane noksanının giderilmesi ile ilgili bir evrak bulunduğu, bu evrakında muvazene-i maliye encümenine gönderilmesinin uygun olduğu yine Reis Bey tarafından ifade edilmiştir.

Genel Konular İle İlgili Görüşmeler

Reis Bey merkez numune mektebi teneffüşhane duvarları ile tekke binasının istimplâki ve civarlarının duvarları ve demir parmaklıkların yapılmasında dair bir evrak olduğu, kabul edilirse bunun da maarif ve muvazene-i maliye encümenine gönderilmesinin uygun olacağını söylemiştir. Sonuçta encümene havale edilmiştir.

Vilayet bütçesi muvazene-i maliye encümenine ait mazbatanın kâtip Ethem Efendi tarafından okunması ile görüşmelere devam edilmiştir. Ziraat bankası aidatı beş bin lira kabul edilmiştir. Akaret-i hususiyetin tamirâtı ve tefrişâtı için bir fikir beyan etmek isteyen var mı diye sorulmuştur. Konunun Dâhiliye Vekâlet-i Celilesi tarafından yapılması emredilen vali ve kaymakam konakları ile ilgili olduğuna dair bir açıklama yapılmıştır. Reis Bey encümenin ne kadar tahsisat kabul ettiğini sormuştur. Çerkeş azası Celal Efendi beş yüz lira kabul edildiğini söylemiştir. Reis Bey vali ve kaymakam konaklarının zaruri olan ihtiyaçlarının giderileceğini belirtmiştir. Çerkeş azası Celal Efendi Dâhiliye Vekâletinden gelen emirde kabul salonu ve misafir odalarının hazırlanmasından bahsettiğini açıklamıştır. Reis Bey tadilat için beş yüz lira kabul edilmesini önermiştir.

Yeni gündem maddesi olarak Çerkeş kaymakamı Besim Beyin yollardaki mesaisinden dolayı ikramiye isteğine dair bir telgrafı olduğu belirtilmiş ve kâtip Ethem Efendi tarafından okunmuştur. Çerkeş azası Abdullah Efendi Kaymakam beyin yollardaki mesaisinin takdire şayan olduğunu belirtmiş ancak mecliste hizmetlerinden dolayı ikramiye verilmesinin kanuna aykırı olduğunu belirtmiştir.

1927 senesi gelir bütçesinin muvazene-i maliye encümeni tarafından hazırlanan mazbata okunarak görüşmelere devam edilmiştir. Çankırı azası Cemal Efendi bu mazbatada bir yanlışlık olduğunu söylemiş ve kazanç vergisine mensup olan vilayet hassası ve hayvanat-ı ahaliye vergisi için söylenen miktarın sehven yazıldığını belirtmiştir. Kırk iki bin beş yüz lira olması gerektiğini söylemiştir. Reis Bey gelir bütçelerinin bir sonraki seneye devredilmesi ile ilgili olarak açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamalar üzerine kırk iki bin beş yüz lira kabul edilmiştir.

Hayvanat vergisi olarak 1926 senesinde on beş bin lira tahsil edildiği ancak bu sene arttırılması gerektiği Reis Bey tarafından belirtilmiştir. Reis Bey bu artışın sebebi olarak önceki sene vergiye dâhil edilmeyen 3 yaşındaki

hayvanların bu sene vergiye dâhil edilmesini göstermektedir. Bunun üzerine on sekiz bin lira kabul edilmiştir. Fırağ ve intikal harcı bin beş yüz, hususi muayene üç bin beş yüz, bedel-i nakdi asgari iki bin beş yüz lira olarak kabul edilmiştir. Bu karardan sonra Reis Bey tarafından oturuma ara verilmiş ve gazetenin bu sayısındaki görüşme metinleri burada kesilmiştir. Devamı var diye bir ibare bulunsa da devamının bir sonraki sayıda verildiği anlaşılacakla beraber bu sayı elimizde bulunmadığı için görüşmelerin devamına ulaşılamamıştır.

SONUÇ

Çankırı Vilayet-i Meclis-i Umumi görüşmeleri incelendiğinde bu meclisin vilayetin o dönemdeki durumunun anlaşılması açısından ne derece önemli olduğu görülmektedir. Meclis-i umumiyeler oluşturuldukları ilk dönemden 1927 yılına kadar olan süreçte sürekli yenilenmiş ve değiştirilmişlerdir. Bu değişiklikler bazen meclis üyelerinin oluşturulması bazen de meclisin sorumluluk ve yetki alanları ile ilgili gerçekleştirilmiştir. Günümüzde de il özel idaresi olarak varlıklarını devam ettirmektedirler.

İncelememize konu olan dönem Cumhuriyetin ilk yılları olduğu için henüz İl Özel İdareler kanunu çıkartılmamıştır. Bu nedenle vilayet meclis-i umumisi olarak geçmektedir. Görüşme metinlerinden de anlaşıldığı üzere meclisin sorumluluk alanlarında karar alma ve bu kararları uygulama yetkisi bulunmaktadır. Kararlar alınırken oy çokluğu esas alınmıştır. Meclis görüşmeleri başlatılırken de üyelerin çoğunluğunun katılımının sağlanması halinde görüşmelere başlandığı anlaşılmaktadır.

Meclis üyeleri incelendiğinde kazalardan eşit sayıda üye katılımının sağlanmadığı görülmektedir. Üye sayısı belirlenirken kazaların o dönemki nüfuslarının göz önünde bulundurulduğu düşünülmektedir. Ayrıca meclis görüşmelerine konu ile ilgili olarak yetkili kişilerin katılımının sağlanması alınan kararların işe yarar olmasını ve uygulamanın kolaylaşmasını sağlamıştır. Düşünüldüğünde bir karar alınmasından ziyade alınan kararın ihtiyacı karşılayabilecek özellikte olması, uygulamayı yapacak kişilerin bu kararı net bir şekilde kavrayabilmesi çok daha önemli noktalardır. Konusunda uzman kişilerin fikirlerinin alınması bu durumun meclis tarafından da fark edildiğini ve yapılan çalışmaların olumlu neticeler verebilmesi için gerçekten uğraşıldığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

Meclisin gündem maddelerinin belirlenmesinde vekâletlerden gelen telgrafların, kanun zabıtlarının temel oluşturduğu görülmektedir. Bu durumda bize cumhuriyetin ilk yıllarında merkezi yönetimin gerektiği gibi

olması için vekâletlerin daima vilayet meclisleri ile iş birliği içinde olduğu ve vilayetteki gelişmeleri yakından takip ettiklerini düşündürmektedir.

Görüşme metinlerinde dikkat çeken bir nokta da alınan bazı kararları vilayet makamının itiraz edeceğinin belirtilmesi olmuştur. Buradan yola çıkarak meclis kararlarının itiraza açık olduğu ve valilik makamının onayından geçmesi gerektiği söylenebilmektedir.

Görüşmeler vali beyin idaresinde yapılırsa da, her üyenin fikrini rahatça beyan edebildiği gayet demokratik bir ortam olduğu görülmektedir. Fikirlerin bu kadar rahat ifade edilebilmesi alınan kararların her açıdan değerlendirilebilmesi açısından oldukça önemlidir. Bazı konularda çok uzun tartışmalar yaşanmış ve sonunda çoğunluğun kabul edebileceği bir nokta bulunmaya çalışılmıştır.

İncelenen görüşme metinlerinde genel itibariyle bütçe görüşmeleri yer almaktadır. Bütçe ile ilgili olarak özellikle vilayette çeşitli alanlarda görevlendirilenlerin meclis onayından geçtiği görülmektedir. Görevlendirmeler ve ücretlendirmeler de yapılacak işin zorluğu, çalışma saatleri ve diğer koşullar göz önünde bulundurulmuştur. Bu da adaletli davranmaya çalıştıklarının bir göstergesidir. Ayrıca görevlendirmeler esnasında işin özelliğine göre kadınlara da görev verilmesi, kadının sosyal ve ekonomik hayata doğrudan katılımını göstermektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kadınların özellikle çalışma hayatı içinde yer alabilmeleri arzusunun Mustafa Kemal Atatürk için ne kadar önemli olduğu düşünüldüğünde; bu durumun Çankırı gibi küçük bir şehirde bile gerçekleşmeye başlaması gerçekten oldukça önemlidir.

Görüşme metinlerinden yola çıkarak Çankırı'nın o dönemki nüfus yapısı, ekonomik hayatı ile ilgili oldukça önemli bilgiler elde etmekteyiz. Bu da bize yerel basının yerel tarihçilik için ne kadar önemli olduğunu bir kez daha göstermektedir. Bu görüşmelerin vilayetin haftalık gazetesinde eksiksiz yayınlanıyor olması, halkın da şehrindeki gelişmeleri yakından takip etmek istediğinin göstergesidir. Ayrıca alınan kararların halk tarafından benimsenmesi, ne şartlarda hangi gerekçeler ile kararların alındığının bilinmesini sağlamaktadır. Bu durumda kararların uygulanma noktasında karşılaşılabilecek sorunları en aza indirmektedir.

Halkın dilek ve isteklerine de görüşmelerde yer verilmesi meclisin halkla iç içe olduğunu göstermektedir. Şehirde yaşayan fakir fukara halkın ihtiyaçlarının giderilmesi için kararlar alınması da sosyal devlet anlayışının en küçük birimden başlayarak uygulanmaya konulduğunun göstergesidir. Özellikle şehit aileleri ve şehit çocuklarının durumlarının yakından takip edilmesi, bu çocukların eğitimlerinin layığıyla tamamlanabilmesi için her

türlü girişimde bulunulması Türk halkının vefasının en güzel örneklerindedir.

Kararlar alınırken kazaların durumlarının da kendi içerisinde değerlendirilmesi yine uygulamayı kolaylaştıracak önlemlerden birisidir. Kazalar adına katılan azaların kendi bölgelerini ilgilendiren konularda daha çok söz aldıkları dikkat çekmektedir. Bir diğer nokta da il merkezinde gerçekleşen değişikliklerin kısa zamanda kaza merkezlerinde de uygulamaya konulduğudur. Böylece gelişme merkez ile sınırlı kalmamış ilin geneline yayılması sağlanmıştır.

Çalışmamızda 1927 senesine ait meclis-i umumi görüşmelerinin 4 gazetede yer alan metinleri incelenmiştir. Böylece meclis-i umumilerin Cumhuriyetin ilk yıllarında yerel idarenin çok önemli bir ayağını oluşturduğu anlatılmak istenmiştir. Çankırı'nın o dönemdeki durumunun daha iyi anlaşılabilmesi için meclis-i umuminin önemi açıklanmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

ÇANKIRI, Yerel gazete, 1927, sayı: 243, 244, 245, 246, Çankırı Belediyesi Kamil Rıfki Urgan Araştırma Merkezi Arşivi.

Araştırma Eserler

BEYHAN Eyüp, “Osmanlı’dan Günümüze Vilayet Meclisleri”, <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/eylül2008/6.pdf>.

BIÇAKLI Buket, **Türkiye’de İl Özel İdarelerinin Gelişimi ve Dönüşümü**, Süleyman Demirel Üniv. Sos. Bil. Enst. (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2009, s. 6.

ÇADIRCI Musa, “Osmanlı Döneminde Yerel Meclisler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, cilt 2, sayı 5, Eylül1993, s.7, <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.phpDosya=MDQ5MDUyMDU2MDU3>.

ÇADIRCI Musa, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Ülke yönetimi”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.210 - 230.

ÇADIRCI Musa, “Tanzimat” **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.183 – 199.

DEMİR Gönül Türkan, “Çankırı Arşt. Merkezinde Bulunan Çankırı Gazetesine Göre 1926 – 1928 Yılları Arasında Çankırı’nın Sosyal Durumunun Değerlendirilmesi”, **Çankırı Araştırmaları Dergisi**, Sayı 5 – 6, Çankırı, 2011, s.125 – 138.

ES Muharrem, “Osmanlı Devleti’nde Mahalli İdareler”, **Yerel Siyaset**, sayı 27, İstanbul, Mart 2008, s. 35, <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=929>.

KARAL Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, Cilt VII, TTK Yayınları, Ankara, 1977.

KAŞTAN Yüksel, “Yerel Yönetimlerde “Devlet Yatırımı” Kavramının Tarihi Gelişimi”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, cilt 12, no 2, Ekim, 2004, s. 527.

LAMBA Mustafa, “Osmanlı’dan Günümüze Türk Kamu Yönetiminde Merkezîyetçilik-Adem-i Merkezîyetçilik Üzerine Bir İnceleme”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, cilt 2, sayı 1, 2010, s. 138 -139.

LEWIS Bernard, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, çev. Metin Kıratlı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2007.

ORTAYLI İlber, **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008.

ORTAYLI İlber, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Yerel Yönetimler”, **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, s. 231 – 244.

ORTAYLI İlber, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.

SEZEN Tahir, **Osmanlı Yer Adları**, T.C. Başbakanlı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın Nu: 21, Ankara, 2006.

Türk Ansiklopedisi, cilt 30, Milli eğitim Basımevi, Ankara, 1981.

